

Rako, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:291149>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

PLATONOVA DRŽAVA

KATARINA RAKO

Split, 2021.

Odsjek: Filozofija

Predmet: Antička filozofija

PLATONOVA DRŽAVA

Studentica:

Katarina Rako

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Tonći Kokić

Split, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja **Katarina Rako**, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice

Filozofije i Njemačkog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga rada nije napisan nanedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, rujan 2021.

Potpis

Katarina Rako

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Katarina Rako

Naslov rada: Platonova Država

Vrsta rada: Završni rad

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filozofija

Mentor/ica: izv. prof. dr. sc. Tonči Kokić

Komentator/ica (ime, prezime, zvanje):

Članovi povjerenstva (ime, prezime, zvanje):

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog **završnoga**/diplomskog rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, rujna 2021.

Potpis studenta/ice:

Katarina Rako

Sadržaj

UVOD	6
1. POJAM PRAVEDNOSTI	7
2. VEZA POJEDINCA I DRŽAVE	13
3. HIJERARHIJA U DRŽAVI	15
3.1. Vladari	16
3.2. Čuvari	17
3.3. Proizvoditelji	19
ZAKLJUČAK	20
SAŽETAK	21
SUMMARY	22
LITERATURA	23

UVOD

Država (u izvorniku sg. πολιτεία / *politeia*, latinizirano *Res publica*) je najpoznatije Platonovo djelo (dijalog), za koje se može reći da predstavlja sumu njegovog nauka (Reale, 1990b: 189). U kronološkoj klasifikaciji Platonovih spisa *Država* spada u zrelo razdoblje. U *Državi* Platon raspravlja o tome je li bolje uvijek biti pravedan ili nepravedan, koristeći analogiju između pojedinca i *Države* kao uvećanog pojedinca, razmatrajući kako bi trebala izgledati idealno uređena država i društvo, u kojima bi vladao sklad, jedinstvo i pravednost među građanima. *Pólis* je model uvećanog čovjeka, a pravednost (i nepravednost) je ista u oba slučaja. Zbog proučavanja pravednosti i nepravednosti s njihovim posljedicama na pravedne i nepravedne ljude i njihovu zajednicu, neki smatraju da bi prikladniji naslov mogao biti *O pravednom čovjeku* (Guthrie, 2007: 407). Platonova *Država* se bavi političkim i etičko-moralnim pitanjima pa se može reći da između ovih dvaju područja „sa stajališta Sokrata i Platona nema razlike“ (Reale, 1990: 189).

U ovom radu ću prikazati Platonovo određenje idealne države na temelju njegovog djela *Država*. Ovdje treba napomenuti da je *Država* zamišljena kao ideal i da o tome gotovo nema spora jer je takvom određuje sam Platon:

Dakle, rekoh, možda je to nebeski obrazac onome koji je vidi i želi gledajući prema njoj urediti svoje pripadništvo *pólisu*. Nije važno postoji li on i hoće li ikada nastati (Plat. Rep. 592b).

Na početku rada se bavim temeljnim određenjem pojma pravednosti jer tim problemom započinje rasprava u *Državi*. Ova knjiga je rasprava u kojoj drugi sugovornici, odnosno filozofi (Trazimah, Glaukon, Polemarh i ostali) iznose svoje razmišljanje o raznim temama vezanim za izgradnju države, a zatim ih Platonov glasnogovornik Sokrat ispravlja u krivim navodima. Nije posve jasno kada se zbio dijalog naveden u *Državi*: „Dok nam je mjesto tog razgovora posve jasno, vrijeme, to jest godina, nije“ (Strauss, 2004:57). Rad se nastavlja isticanjem veze između pojedinca i države, koja se pokazuje kao najjača i najvažnija veza koja će održavati državu. Ali ujedno ova veza, ako je neispravna vrlo lako dovodi državu u propast. Od raznolikosti pojedinaca i nastaje država, koja se mora raspodijeliti u staleže, jer svatko mora znati koji je njegov posao, a da se pritom ne miješa u tuđe poslove. Platon strukturira idealnu državu kroz

tri staleža: to su vladari kao poglavari države, zatim čuvari, koji se opisuju kao prsa i obrana same države i naposljetku radnici ili proizvođači, u koje spadaju zanatlije i radnici.

1. POJAM PRAVEDNOSTI

Već u Prvoj knjizi *Države* se postavlja pitanje što je pravednost: tu Sokrat kritizira mišljenje koje definira pravednost kao kazivanje istine i vraćanje duga. Kroz dijalog se javlja i filozof Polemarh sa svojim mišljenjem. Polemarhovo razmišljanje je da je pravednost kada se da svakome ono što mu i pripada. S druge strane Trazimah smatra da se ne isplati biti pravedan jer je pravednost interes jačega, pritom misleći na vlast u državi, te da nepravednik ima veću korist od nepravednika. Trazimah smatra da je nepravednost interes jačega jer vlast donosi zakone koji idu samo njoj u korist i koji su okrenuti prema njenim interesima. Pravedan čovjek je u tom slučaju subjekt koji je navođen tim zakonima. No, Sokrat mu na to odgovara da biti dobar znači biti pravedan, a vrlina koja nam pomaže da činimo pravedna djela je znanje, koje će svakoga vladara filozofa dovesti do vrhovnoga dobra. U razgovoru između Sokrata i Glaukona, Glaukon predstavlja mišljenje naroda, odnosno puka. Platonovo razmišljanje se iskazuje kroz Sokrata, a Glaukonov stav kako je bolje biti nepravednik nego li pravednik je zapravo prikaz tadašnjeg društva, koje je razvilo takav način razmišljanja zbog pjesništva i neprimjerene literature. Time se želi pokazati kako Platon želi Glaukona, odnosno narod izvesti na pravi put. „U 'zdravome polisu' svatko obavlja svoj posao, nema potrebe za vladavinom, a ljudske potrebe svedene su na minimum i zapravo vlada pravednost“ (Treščec, 2005:44). Prva teza je bila da je pravednost činjenje dobra prijatelju, a zla neprijatelju. No, Sokrat ističe kako je teško razaznati tko nam je istinski prijatelj ili neprijatelj, te ovu tezu preoblikuje da je pravednost pomaganje pravedniku, a činjenje štete nepravedniku, ali nužno je da ta pravednost bude obostrana i uzajamna. Dakle, ako je pravednost pomagati pravedniku, onda se od njega očekuje isto. Ova uzajamna pravedna veza je važna jer će se na taj način lakše isključiti svakoga nepravednika u državi. Ovakva definicija pravednosti se očituje i kod čuvara. Naime, Platon zahtjeva da čuvari prema svojim građanima i suborcima budu prijateljski nastrojeni, a prema neprijateljima da budu nemilosrdni. Za razliku od tri hijerarhijske vrline: mudrosti, hrabrosti i umjerenosti, vrlinu pravednosti je teže pronaći u idealnoj državi. Mudrost pripada vladarima, hrabrost čuvarima, a umjerenost se najvećim dijelom pripisuje proizvođačima. Ali kome pripada pravednost? To je pitanje koje je mučilo Glaukona i Sokrata. Odgovor se čini jednostavan. Preko pravednosti,

mudrost, hrabrost i umjerenost dobivaju odliku kreposti i iz toga proizlazi da je nužno da je pravednost prožeta kroz sve hijerarhijske oblike: „Sokrat sugerira da, budući se, kako su prihvatili, pravednost treba pronaći u zajednicama kao cjelini kao i u pojedincima“ (Guthrie, 2007:416). Kada kažemo da je čovjek pravedan, ujedno mislimo i na pravednu državu, te obratno.

Pojam pravednosti se stavlja u kontekst društva, a društvo čine pojedinci, te se pravednost opisuje kao krepost koja izriče najvišu, vječnu i nepromjenjivu istinu. Pravednost u Platonovoj državi će biti održiva kada svaki pojedinac i kada svaki dio duše bude obavljao posao za koji je zadužen i za koji je sposoban, a da se pritom ne miješa u tuđe poslove. Svaka temeljita izgradnja države kreće od toga da postoji razlike među pojedincima prema njihovim karakteristikama, sposobnostima i radu koji obavljaju. U različitim potrebama čovjeka koje mogu zadovoljiti samo različite djelatnosti, izvor je nužne podjele rada:

Prva i glavna od naših potreba je osiguranje hrane za život ... druga je stambena potreba a treća je odijelo i takva vrsta stvari ... zato mi reci, kako će naša zajednica zadovoljiti ove potrebe. Neće li jedno osigurati zemljoradnik, drugo graditelj, treće tkalac (Plat. Rep. 369d)?

Ali upravo iz toga se razvija to da svaki čovjek obavlja svoj posao, odnosno iz te raznolikosti u društvu se stvara pravednost. Pravednost je dobra za pojedinca zbog nje same, zbog trenutne i buduće životne situacije u kojoj će se naći svaki pravednik. Platon smatra da je bolja ravnomjerna raspodjela rada među građanima nego li da svi poslovi padnu na jednu osobu. Kroz raspravu se dolazi do zaključka da je pravednost potrebna u miru jednako koliko i u ratu, a razlog tome je ugovor. Pod pojmom ugovor misli se na ono „za šta su svi zainteresirani“ (Plat. Rep. 333a). Pravednost je nepotrebna kada se koriste određene stvari, a potrebna ako se ne upotrebljavaju: „Kažeš onda da je potrebna pravičnost kad hoćeš da skloniš štit ili liru i da ih ne upotrebljavaš, a kad ih upotrebljavaš, onda ratna vještina i glazba“ (Plat. Rep. 333d). Nadalje se postavlja pitanje da li je onda pravednost činiti dobro prijatelju, a zlo neprijatelju? Pravednost se gleda kao jedna od ljudskih vrlina i onda bi bilo nemoguće da pravedan čovjek čineći pravedno djelo učini nekoga drugoga nepravednim: „Isto tako i dobar čovjek ne čini zlo“ (Plat. Rep. 335d). Iz svega proizlazi da činiti zlo drugome nije odlika pravednoga čovjeka, te pravedan čovjek ne šteti sebi, ni prijatelju, niti bilo kojem drugom čovjeku: „Ako je čovjeku nanesena šteta on postaje lošijim prema mjerilima ljudske vrsnoće, a pravednost jest ljudska vrsnoća, tako da on postaje manje pravednim“ (Guthrie, 2007:419). Pravedni ljudi su bolji, sposobniji i mudriji od nepravednih ljudi. Nepravedni ljudi za razliku od pravednika nisu u stanju činiti nešto zajedničko na trajno ili određeno vrijeme jer se ne mogu suzdržati a da se ne

napadnu jedni druge. No, usprkos svemu čak i nepravedni ljudi moraju imati u sebi pravednost jer „pravednost je upravo ono što im omogućuje da nešto zajednički poduzmu“ (Plat.Rep 352c). Ono što ljude navodi na zla djela je nepravednost. U razmatranje se također uvodi pitanje je li sudbina pravednika bolja i sretnija od sudbine nepravednih? Odgovor je jednostavan, odnosno nepravednost nikada nije korisnija od pravednosti jer pravednik je sretan, blažen i spokojan u odnosu na nepravednog koji živi u zlu.

Pravednost, ali i nepravednost imaju utjecaja na čovjekovu dušu: „Pravednost se pojavila kao umijeće doznačivanja svakome onoga što je dobro za njegovu dušu, te kao umijeće rasuđivanja što je to javno dobro i skrbi za nj“ (Strauss, 2004:81). Što se tiče porijekla same pravednosti, tu proučavanje kreće od nepravednosti. Dakle, svakom čovjeku je po prirodi pripisano da nepravdu ne bi trebalo činiti, a s druge strane ne treba je ni trpjeti: „Iz toga su onda proizašli zakoni i ugovori, pa je ono što su ti zakoni i ugovori propisivali nazvano pravednim“ (Plat. Rep. 359a). Pravednost je krepost koja se nalazi u središtu između toga da se nepravdu ne smije činiti i da se nepravda ne smije povezivati sa osvetom. Prema svemu sudeći čovjek će se odlučiti na pravedno djelo, ne zbog toga što je ona neko dobro, nego zbog toga što ne može činiti nepravdu drugome, a isto tako ne može je ni podnositi. Ovdje se čini da je čovjek pravedan protiv svoje volje. S jedne strane čovjek će izabrati nepravednost pred pravednosti jer će se u putevima nepravednosti više okoristiti, ali svaki nepravednik mora držati u tajnosti svoju nepravdu koju čini drugima, jer u suprotnom će brzo prijeći iz nepravednika u nesposobnoga. Drugim riječima, svaki takav pravednik je u svojoj suštini nepravednik, ali tu manu i zlo skriva trajno. Platon navodi kako je država idealna ako se pojedinac ponaša pravedno i koristi pravednost radi nje same i radi dobra koje donosi ta pravednost. U Platonovoj idealnoj državi nema mjesta nepravednosti, odnosno u niti jednom trenutku se nepravednost ne smije staviti iznad pravednosti (Guthrie, 2007:427). Dakle, pravednost je jedna od temeljnih kreposti, koju svaki pojedinac mora imati kako bi se ostvarila i održala idealna država: „Pravednost mora obuhvaćati znanje nekog višeg reda“ (Strauss, 2004: 63). Ali pojam pravednosti se ne odnosi samo na pojedinca, već se širi i dalje na državu. Pravednost je krepost koja se nalazi u pojedincu, no skup pojedinaca čini zajednicu, državu. Pravednost kao vrlina je preko pojedinca prisutna u cijeloj državi. Pravedna država je ujedno i zdrava država. To je država u kojoj svatko radi svoj posao, te nema pohlepe ni nasilja jer bi u tom slučaju prerasla u raskalašenu odnosno „bolesnu“ državu. Platon kako bi održao pravednost u državi dozvoljava jedino literaturu koja kod pojedinca potiče pravednost, mudrost i hrabrost. Nadalje, mladići od malih nogu moraju slušati priče koje pripovijedaju da bogovi nisu „ni čarobnjaci koji se preobražavaju, niti nas lažima u

djelu i u riječima vode na krivi put“ (Plat. Rep. 383a). Na taj način će mladići biti odgojeni na način da poštuju bogove, roditelje i druge oko sebe. Također loša književnost može kod mladića stvoriti želju za zločinom, te u tom slučaju i takvu vrstu literature treba izbaciti jer narušava mir i pravednost među građanima. „A za one koji to slušaju to su štetne stvari. Svaki loš čovjek oprostiti će sebi svoje grijeha kad je uvjeren da to isto čine i da su činili i sami božji sinovi, bliski Zeusu“ (Plat. Rep. 391e). Platon smatra pjesnike i sastavljače mitova negativcima koji se okreću nepravdi, odnosno stavljaju nepravdu ispred pravde. U svojim pjesmama i mitovima opisuju ljude kao loše pojedince, te izriču kako je svaki nepravednik u suštini sretnik, a pravednik da je jadnik koji nema nikakve koristi od pravednosti. Postoje tri vrste pjesama i mitova: 1) tragedija i komedija – smatraju se običnom imitacijom 2) ditirambi – pjesnikovo prepričavanje 3) epske pjesme – kombinacija imitacije i pjesnikovog prepričavanja. Platon u svojoj državi prihvaća tragediju i komediju kao vrste imitacije, ali ta pjesnička djela su dopustiva jedino u slučaju da se oponaša pošten i pravedni čovjek. Tragedija i komedija zbog svoga 'karaktera' spadaju pod mimesis (sg. *mímēsis*).¹ Da bi čovjek postigao duševni mir i spokoj potrebna je dobra i dopustiva pjesma sa dobrim ritmom i dobrom melodijom. Ostvarivanje duševnog mira je važno za pojedinca jer se na taj način oni osposobljavaju za svoje dužnosti i poslove koje obavljaju. Platon ističe kako kod pojedinca veliku ulogu igra glazba jer su upravo ritam i harmonija dva aspekta koja prodiru u čovjekovu dušu i time kod njega izazivaju sve neophodne vrline za ostvarivanje pravedne države. Platon navodi da su slikarstvo i pjesništvo djelatnosti koje udaljavaju čovjeka od pravednosti i istine. Platon smatra da takvima ne treba dopustiti ulazak u državu jer dok su oni u državi, pravednosti ondje nema mjesta. Još jedan od razloga zašto Platon ne odobrava pjesništvo u svojoj državi je taj da oni koji se njime bave izjedaju i pobijaju onaj razumni dio duše, koji je najuzvišeniji. Ova umjetnost može pokvariti i one najpravednije u državi. Još jedna od bitnih stavki kod pjesništva je ta što Platon smatra da biti veliki i uzvišeni pjesnik, poput Homera, nužno ne znači biti pjesnik koji širi pravednost i znanje među građanima. Jedine pjesme koje se prihvaćaju u idealnoj državi su pjesme koje hvale i diče boga na dostojan i pravedan način, te govori koji su namijenjeni onima dobrima. Sve ostale pjesme su nedopustive jer mlada osoba, koja ne shvaća alegoriju, odrasta sa krivom percepcijom prema životu i činjenje zločina vidi kao normalnu stvar. Također, zabranjuju se sve pjesme koje govore da je bog krivac za nečiju nesreću. To nije moguće jer je bog dobar i on kao takav ne može nekome nanijeti zlo. Ali iz ovoga je jasno da Platon u niti jednom slučaju ne poriče da zlo ne postoji. Izvor zla je nepoznat, ali sa sigurnošću tvrdi kako

¹Pojam mimesis potječe od riječi oponašanje. No, to oponašanje ima dva značenja. Jedno od tih značenja je oponašanje mimikom, grimasama, tijelom, a drugo značenje je oponašanje u svrhu umjetnosti.

to nije bog. Kada se govori o pjesništvu valja napomenuti kako Platon iznosi tezu da postoji vječni sukob pjesništva i filozofije. Prije se smatralo da su pjesnici ispunjeni božjim svjetlom, te su iz tog razloga mogli pjevati o bogovima i o ljudima. Osim toga pjesme su bile pjevane samo u posebnim prilikama. No, kasnije se razvojem filozofije sve počelo mijenjati: „Postalo je razvidno da mitologija ne može biti više jedini izvor znanja, ni put do istine“ (Treščec, 2005:10). Osim toga, Platon navodi kako se umjetnik – pjesnik i filozof ne mogu uspoređivati jer pjesnik ima mnogo nedostataka u usporedbi sa filozofom. „Za umjetnika u *Državi* Platon tvrdi da je inspiriran, senzitivan i vješt, ali mu nedostaje racionalno shvaćanje i aspiracija na način razumijevanja“ (Treščec, 2005:1). Ali uz sve to, još jedna od važnih razlika je ta što umjetnik ne teži dobrome kod drugih. Umjetnost je najstrožu kritiku dobila u desetoj knjizi *Države*. Razlog takve oštre kritike i osude je taj što je Platon smatrao pjesništvo krivim za neispravno izgrađivanje karaktera kod pojedinca, te unošenju nepravde u državu.

Platon ističe da se u bilo kojem slučaju pojedinac ne smije baviti stvarima izvan svojeg posla. Odnosno, Platon želi reći da svaki pojedinac u državi mora obavljati svoj jedan posao za koji je sposoban i u ni kojem slučaju ne smije uz taj svoj posao obavljati neki drugi: Platon smatra da je čovjek sposoban obavljati samo jedan posao i da će jedino u tom slučaju država uspjeti. Nadalje, Platon ističe da je potreban sklad između bogatstva i siromaštva da se ostvari pravedna država. S jedne strane bogatstvo građane čini oholima i ponašaju se raskalašeno, a s druge strane siromaštvo im uskraćuje osnovne potrebe za rad i život. Dakle, potrebna je sredina između bogatstva i siromaštva. Da bi definirali i odredili pravednost trebali bi prvo definirati umjerenost. Umjerenost bi bila sredina između dvije krajnosti, odnosno između previše i premalo u kojoj čovjek pokušava nadjačati sam sebe kontrolirajući svoje strasti i užitke. Iako se umjerenost kao vrlina ponajviše pripisuje proizvođačima, ona se proteže kroz sve državne staleže. A konačna pravedna država se ostvaruje ako u njoj vladaju hrabrost, mudrost i umjerenost. Nužno je da građani žive u miru, bez nasilja i vrijeđanja, kako bi izvršili svoju obvezu prema zakonima. U slučaju neslaganja doći će do raspadanja države, ljudi će potkradati jedni druge, jednostavno doći će do stanja rata sviju protiv svih.

U desetoj knjizi Platon kaže ako se nepravednost i ostale 'bolesti' (oholost, laž, pohlepa) nastane u duši i borave u njoj, duša postaje trula i propada. Platon navodi da je nepravednost smrtonosna, ali ne za osobu koja raspolaže s njom, nego za okolinu nepravednika. Najbolji lijek za dušu je pravednost i svaka duša bi trebala u sebi posjedovati vrlinu pravednosti. Osoba koja u sebi posjeduje pravednost, zauzvrat dobiva trajnu sreću, trajna dobra i trajnu istinu. Još jedna od prednosti pravednih ljudi je ta što su pravednici miliji i draži bogovima od nepravednika i

ako kojim slučajem pravednika zadesi bolest ili nesreća, on će se oporaviti za života ili nakon smrti. No, osim božjih darova pravednik će primiti darove i od svojih sugrađana. Važno je da čovjek za života uvijek teži svom vrhuncu i tako postane prijatelj s bogovima. Kada bi se fokusirali konkretno na pravednost kod filozofa, ona bi imala dvojako značenje. Odnosno, prva pravednost koju filozof ostvaruje je traženje istine radi sebe, a druga vrsta pravednosti je radi drugih. S obzirom na drugu vrstu pravednosti možemo reći da filozof vlada državom iz prisile.

Država završava sa razmatranjem najvećih nagrada za pravednost i najvećih kazni za nepravednost. Izlaganje se sastoji od tri dijela: (1) dokaz besmrtnosti duše; (2) božanske i ljudske nagrade i kazne za ljude za života; (3) nagrade i kazne nakon smrti (Strauss, 2006: 38).

2. VEZA POJEDINCA I DRŽAVE

Nužno važna veza u Platonovoj državi je veza pojedinca i države. Pojam *politeía* označava građanina koji 'pripada' *polisu* i s drugima živi u zajednici, sudjeluje s njima u svim ratnim i mirnodopskim poslovima. Sreća i dobrobit države se ostvaruje putem ponašanja svakog pojedinca iste te države. Povezanost između pojedinca i države je potrebno stvoriti odmah pri samom nastanku države jer u suprotnost država nije u mogućnosti funkcionirati na ispravan način. Svako ponašanje pojedinca će se odraziti na državu i iz tog razloga je nužno da među pojedincima u državi vlada mir i sklad. Kada bi pojedinac svojim djelima i ponašanjem naštetio drugom pojedincu, tada bi zapravo najviše naštetio državi. Kada kažemo da je neki građanin hrabar ili pravedan, onda ujedno mislimo i na hrabru i pravednu državu. Platon tvrdi da je državni karakter onakav kakav je karakter građanina. „*Država* počiva na pretpostavci da su država i duša slične“ (Strauss, 2006: 34). Ako je duša pokvarljiva i loša onda nastaju takozvane „bolesne“ države, a tu spadaju oligarhija, demokracija, tiranija i timokracija. Kao suprotnost njima postoje „zdrave“ države, odnosno kraljevstvo, aristokracija i politea.

Timokracija ili timarhija je uređenje koje zrcali častohleplje, ljubav prema materijalnoj imovini koju će ljudi skrivati u ograđenim i branjenim kućama, gdje će potajno rasipati imetak na užitke i vlastita zadovoljstva. Karakterne osobine čovjeka koji odgovara tom uređenju su oholost i častohlepnost (Kokić, 2015: 180).

Oligarhija je državno utemeljenje čija je glavna svrha bogatstvo i raspodjela na bogate koji vladaju i na siromašno pučanstvo. Platon demokraciju vidi kao lošu vladavinu jer smatra da je nemoguće da državu vodi narod i da se za savjete oko donošenja zakona pita narod. Takav način vladavine uspoređuje sa plovidbom morem, a da tim brodom upravljaju putnici, a ne kapetan. „Još gore uređenje od demokracije je *tiranija* koja nastaje u želji za ukidanjem svih granica u ispunjavanju svojih prohtjeva“ (Kokić, 2012: 181).

Iz citata „Vi koji sačinjavate državu, vi ste braća!“ (Plat. Rep. 415a) se vidi koliko jaka i istinska mora biti veza između pojedinca i države. Razlog nastanka države je jer čovjek sam ne može opstati. Postoje četiri potrebe svakog pojedinca u državi. Prva potreba je potreba preživljavanja i održavanja na životu, a da bi se ta potreba ispunila pojedinac mora prikupiti hranu i ostale potrepštine za život. Druga potreba pojedinca je da stvori sebi mjesto stanovanja, odnosno boravište. Posljednja, ali nikako nevažna čovjekova potreba je opskrbiti se odjećom. Za sve nabrojano potreban je veći broj građana koji čine jednu državu. Da bi Platonova država bila idealna mora sadržavati zemljoradnika, zidara, krojača, obučara, trgovca, pastira, pomorca, pa čak glumce i pjesnike. Drugim riječima, potrebno je da država sadrži radnika iz svakog

potrebnog područja, ali s druge strane je potrebno da bude više takvih radnika u istom području rada jer jedan čovjek nije u mogućnosti to sve obavljati, to jest država ne bi mogla funkcionirati na takav način i propala bi. Iz ovih radnih sektora se razvija trgovina i novac u državi, te ta država postupno postaje sve bogatija i raskošnija.

Pravednost u državi se ostvaruje izricanjem istine. U slučaju da pojedinac izriče laž biti će kažnjen jer je pojedinac ogledalo države. Pojedinac će svojim lažima narušiti sami ugled pravedne države. Platon smatra da se pojedincima, odnosno građanima ne treba naređivati jer će oni uz pomoć zakona, koji su doneseni od strane države, spoznati ono istinsko dobro. „Između pravičnog čovjeka i pravične države neće biti nikakve razlike s obzirom na samu formu (*eídos*) pravičnosti kao takve, nego će, naprotiv, oni po tome biti jednaki“ (Plat. Rep. 435b).

U petoj knjizi Platon se osvrće na ulogu žena u državi. Žene se u odnosu na muškarce smatraju slabijim spolom, ali unatoč tome Platon smatra da je ženama kao i muškarcima potrebno gimnastičko i glazbeno obrazovanje. Osim toga žene u državi bi trebale obavljati iste poslove kao i muškarci jer u Platonovoj idealnoj državi ne postoji posao koji pripada isključivo muškom ili ženskome rodu. Dakle, sve poslove u državi mogu podjednako obavljati žene i muškarci, samo što su žene fizički slabije od muškaraca. Na primjer žene čuvari će obavljati jednake poslove kao imuškarci, a to uključuje i ratovanje i pri tom ne smiju obavljati niti jedan drugi posao osim posao čuvara. Da bi se država održala kao 'zdrava' potrebno je da se stvara potomstvo od građana koji su u najboljoj životnoj snazi, pri tom se misli na žene u razdoblju od 20 do 40 godina, a muškarci od 30 do 50 godina. U slučaju neslaganja pojedinaca ili u slučaju kada pojedinac ide mimo donesenih zakona (npr. da rađa djecu izvan predviđenog razdoblja) tada u državi nastaje raspad, a aristokracija se brzo mijenja u oligarhiju i samim time Platonova idealna država nestaje. Iz toga možemo vidjeti kako je pojedinac zaslužan za nastanak i razvoj 'zdrave' države, ali ujedno može doći do preokreta i on postaje krivac za propast iste te države. No, osim prelaska iz aristokracije u oligarhiju, mogući su prelasci i na druge 'bolesne' vrste države i to opet isključivo preko čovjeka.

Jedan od najčešćih razloga raspada države je pohlepnost pojedinca prema novcu i moći. U tom slučaju se na prvo mjesto stavlja bogatstvo, a istinske vrijednosti, vrline pojedinca su zanemarene.

3. HIJERARHIJA U DRŽAVI

Platon je opisao strukturu svoje idealno uređene države, gdje bi na prijestolju bili vladari, odnosno filozofi, a zatim čuvari dok bi na dnu hijerarhije bili radnici, proizvođači. Platon prema dužnostima i obvezama prema državi u analogiji prema tijelu čovjeka opisuje filozofe kao glavu države, čuvari su prsa, a proizvođače opisuje kao trbuh. Grafički prikaz oslikava kako je Platon zamislio hijerarhiju svoje idealne države, te kojim vrlinama je svaki stalež obdaren.

glava	razum	mudrost	VLADARI
prsa	volja	hrabrost	ČUVARI
trbuh	požuda	umjerenost	PROIZVOĐAČI

Duša je upravo ono što upotpunjuje tijelo ili bolje rečeno duša je zaslužna za to da tijelo ostvari svoju savršenost kojom će ostvariti dužnost za koju je sposoban. Dakle, Platon svu brigu oko tijela prepušta duši, a on će odrediti glavne smjernice i naputke koje bi čovjek trebao pratiti i prihvatiti kako bi mogao dostojno služiti svojoj državi. Nadalje, u dijalogu se došlo do zaključka da svojstva koja se nalaze u duši svakog pojedinca, a to su razum, volja i požuda, da postoje i u državi:

...Država sadržava doktrinu o trodijelnosti duše na razumni dio, smioni dio, koji uključuje osjećaje i volju, i dio želja. Ono što je jedinstveno i važno u duši je njezina umnost ili razum (Zeller, 1969: 153).

Platon smatra da su sluh i vid dvije čovjekove najveće sposobnosti, ali za sluh nisu dovoljne samo uši, niti su za vid dovoljne samo oči. Da bi čovjek mogao istinski slušati i gledati potrebna mu je svjetlost koja se naziva istina. I iz toga se stvara ideja dobroga kao kombinacija znanja i istine. Platon u sedmoj knjizi govori o duši i spoznaji istine preko „mita o pećini“. U tom mitu se opisuju zatvorenici prikovani u pećini, osuđeni na gledanje u zid na kojem se vide sjenke. Kako ne mogu vidjeti drugo, i ne znaju za vanjski svijet, oni to smatraju vrhovnom istinom. No ako neki pojedinac izađe iz pećine i vidi realni svijet, odmahshvati da se prava istina ne nalazi u špilji. Ova metafora špilje je prikaz čovjeka u svijetu i njegovo dugotrajno i mučno traženje istine, ali također prikaz kako vladar – filozof dolazi na svoje prijestolje. Ovdje je također izražena čovjekova potreba za obrazovanjem. Osim toga preko mita o pećini Platon želi istaknuti umni dio duše kao vodeći. Uz umni dio duše postoje još voljni i požudni. Računanje, geometrija, dijalektika i matematika uzdižu dušu čovjeka prema vrhu. S jedne strane nas

dijalektika primorava na mišljenje u traženju istine, a geometrija se bavi nečim što je vječno, a ne prolazno. Za dijalektiku možemo reći i da se bavi shvaćanjem logosa bića. Potrebno je da svaki čovjek poznaje dobro kao takvo, a ne neku imitaciju ili presliku tog dobra. U slučaju preslike dobrog čovjek se ne bavi znanjem već mnijenjem. I baš iz toga razloga se dijalektiku stavlja iznad svih nauka. No, treba biti posebno oprezan sa dijalektikom jer dijalektika kao nauka ima moć da građanina okrene protiv zakona kojima je bio do tada vođen. Kao nauka koja dušu uzdiže prema vrhu se stavlja astronomija. Svakom radniku će astronomija biti od velike važnosti. Na primjer praćenje godišnjih doba će zemljoradniku pomoći da njegovi plodovi uspiju, a pomorac će se orijentirati na moru prema položaju sunca i/ili zvijezda.

Ako svatko u hijerarhiji države bude radio svoj posao, a da pritom taj posao obavlja na najbolji mogući način, država će napredovati, a svaki pojedinac će ostvariti svoju sreću. Da bi neki pojedinac shvatio sve ove navedene nauke potrebne su mu sljedeće vrline: oštroumnost, dobro pamćenje, marljivost. Dakle, ove nauke su u stanju shvatiti samo najuzvišeniji u hijerarhiji, a to su vladari filozofi. Postoji mit koji kaže da je svaki dio, staleži, dobiosvoju dragocjenost. Zlato je bog stavio u vladare, srebroje pripalo pomoćnicima, a željezo i broncu je stavio u seljake i radnike. U hijerarhiji je još je bitna i dob samih građana, kako navodi Platon: „stariji ljudi trebajuzapovijedati, a mlađi slušati“ (Plat. Rep. 412c).

3.1. Vladari

Idealna država zahtijeva idealne vladare, a to bi bili filozofi koji bi postali kraljevi ili bi postojeći kraljevi morali postati filozofi. Platon smatra da nisu svi sposobni izučiti filozofiju i postati vladari, i da je onda takvima bolje da se pokoravaju vladaru, nego da vode državu. Da bi netko postao vladar filozof, mora prije svega ljubiti mudrost i imati želju za znanjem. Ali opet to znanje nikada ne prestaje jer bi vladar u svojoj sposobnosti istraživanja trebao težiti za istinom, a ne nekim površnim mnijenjem koje se nalazi između znanja i neznanja. Filozof vladar mora biti dobro obučen i izučen da prepozna ispravno djelovanje pojedinca od neispravnog djelovanja. Laž u idealnoj državi je dopuštena jedino vladarima, odnosno filozofima i to jedino u slučajevima kada državi prijeti opasnost od vanjskih neprijatelja ili opasnost od samih građana. Da bi vladar bio dobar vladar mora se znati služiti i lažima, ali jedino u slučaju kada te laži donose dobrobit narodu. Mnogi autori takvu vrstu laži nazivaju plemenitom, ali treba paziti da ta plemenita laž vodi razvoju države i veze između nadređenih i podređenih. Prava odlika vladara je da on istinski ljubi i potiče istinu među građanima, a mrzi laž i obmanu. Laž i

obmana, kao što je već rečeno će se koristiti jedino u krajnjim slučajeva. Pravi vladar – filozof bi trebao još od najmlađih godina težiti za znanjem i to svoje znanje razvijati sa godinama. Te isti taj filozof bi trebao biti fokusiran na svoj duševni razvitak, a ne tjelesni. Nadalje je bitno da se filozof drži i umjerenosti, posebice u raspolaganju novca, a ponajviše da u sebi sadrži odliku pravednog čovjeka, građanina i vladara. Potrebno je da filozof teži istini i to da teži istini dok je svojom dušom ne shvati. Ujedno to isto možemo pripisati filozofu kao njegov glavni cilj za života. No Platon ujedno smatra da filozofi nakon nekog vremena propadaju, tj. da postaju kvarljivi. S jedne strane hrabrost, umjerenost, pravednost i ostale vrline ih čini pravim istinskim vladarima, ali s druge strane iste te vrline ih mogu dovesti u propast. Ako se filozof u svom izučavanju i obrazovanju okrene prema razmišljanju građana ili nekih političkih glavara on propada jer u tom slučaju on ne otkriva svjetlost prave mudrosti nego samo razmišljanje drugih o mudrosti. Isto tako filozof mora biti svjestan i spreman slušati izrugivanje i ukore od naroda. Razlog tome je što narod ne zna ono što vladar – filozof zna, odnosno narod u sebi ne sadrži mudrost i znanje. I tada filozof dolazi u iskušenje da li da nastavi sa svojom djelatnošću ili da se prilagodi većini. Ako padne u ruke naroda, onda nije ni zaslužio titulu vladara jer nije u mogućnosti u potpunosti ostvariti svoje savršenstvo. Dakle sama priroda filozofa može biti kvarljiva, te lako pada u ruke većine i njenog bogatstva. U takvom slučaju idealna država propada jer vladar koji je trebao imati odliku pravog filozofa, ostavlja svoju najveću ljubav i životni put, filozofiju, i nastavlja krivim putem, a na mjesto vladara filozofa dolazi nezvalica i manipulator bez istinskih vrijednosti. Vladari filozofi se u mladosti trebaju brinuti za svoje tijelo dok ne ojača jer se tako stječu temelji i osnove filozofije. Kada duša sazrije, onda je potrebno izučavanje, a potpuno posvećivanje filozofiji i mudrosti će ostvariti kada se izoliraju od politike i vojske. Dostojni ovozemaljski filozofski život će vladari nastaviti i nakon smrti na onom svijetu. Isto tako je potrebno da vladar bude vođen božanstvom i da to božanstvo oslikava na sebi. Da bi država bila pravedno upravljana potreban je sklad između politike i filozofije, odnosno „Filozofi moraju vladati kao kraljevi, i kraljevi moraju pravo i primjereno filozofirati“ (Strauss, 2004:107). Ta veza je nužna za vladare idealne države.

3.2.Čuvari

Platon smatra da je za mladiće loše da čitaju pjesnička djela jer na taj način postaju nesposobni za rat. Ispravna literatura za mladiće koji polaze u rat je literatura s kojom se kod ratnika javlja strah od zarobljenitva, a ne od smrti. Čuvari bi se kao prsa države trebali ponašati dostojno i

umjereno za svoga života. Od same mladosti je potrebno da se bave gimnastikom kako bi održavali svoje tijelo u kondiciji jer ipak su oni ti koji brane državu. „Tako je Platonovo uvođenje tjelovježbe u obrazovanje ponuđeno u *Državi* imalo za nakanu očvrstiti tijelo kako bi se moglo oduprijeti prohtjevima osjetila i tako omogućiti skladan razvitak duše“ (Kokić, 2015: 156). Nadalje, čuvari ne smiju u svome vlasništvu imati nikakvu kuću, imanje ili bilo kakav drugi oblik vlasništva jer se smatra da na takav način se čuvari odaju oholosti i raskoši. No, osim toga zabranjene su im sve ostale dragocjenosti i blaga. Dakle, čuvari ne smiju posjedovati, a ni imati bilo kakav oblik zlata ili srebra. Treba ih uvjeriti da zlato nose u sebi, odnosno da im je zlato poklonjeno od boga i da im u tom slučaju nije potrebno ovozemaljsko zlato ni srebro. Što se tiče umjerenosti, čuvarima je zabranjeno opijanje i prejedanje: „Ono što najmanje dolikuje čuvarima, to je pijanstvo, a isto tako i mlitavost i lijenost“ (Plat. Rep. 398e). U slučaju opijanja čuvar nema kontrolu nad sobom i ne za što radi, a u slučaju prejedanja opet tijelo pati i kada se ponudi što bogatija hrana čovjek postaje pohlepniiji i nepotrebno truje svoje tijelo. Nadalje, Platon ističe kako bi se stvorio hrabri i plemeniti čuvar mora postojati sklad između gimnastike koja ojačava njegovo tijelo i glazbe koja upotpunjuje čovjeka. Odnosno potreban je sklad između vitalnosti čuvara i onog filozofskog čimbenika. „Glazbeno obrazovanje, dakle, oblikuje i jača racionalni dio duše; gimnastičko obrazovanje, kroz tijelo, oblikuje i jača razdražljivi dio duše“ (Reale, 1990: 193). Čuvari će hranu dobivati od drugih ljudi kao znak zahvalnosti za odanost i čuvanje države. U slučaju pobjede čuvara nad neprijateljima oni dobivaju počast od strane države i građana do kraja života, pa čak se počast nastavlja i na potomke. Za života će ih država častiti poklonima, kada umru će dobiti dostojanstven pokop, a nakon smrti država nastavlja uzdržavanje potomaka. Za čuvare je jako važna osobina to da su spremni cijeloga života gledati dobrobit države, kao što gledaju vlastitu dobrobit.

Platon radi održanja zdravlja i pravednosti u državi uvodi zakone o braku i stvaranju potomstva čuvara, neki misle po uzoru na spartanske običaje. Potomstvo mogu stvarati muškarci i žene koje su u punoj životnoj snazi i to isključivo uz dopuštenje vladara da ta žena i muškarac mogu stvoriti potomstvo. U slučaju da muškarac ili žena stvaraju potomke izvan razdoblja svoje životne snage ili u slučaju da to rade bez odobrenja vladara, oni krše zakone i rade veliku nepravdu sebi i državi: „Djeca će odmah biti oduzeta majkama; majke i očevi neće poznavati svoju djecu“ (Reale, 1990: 198). Posebnu pozornost treba obratiti na djecu čuvara i brinuti se o njima jer su ipak nasljednici tako snažnog i mudrog staleža. No, nemaju uvijek svi potomci tu sreću da izrastu u čuvare. Neki od njih nisu dorasli svom izazovu i stavlja ih se među onaj najniži

stalež. Ali postoji i slučajevi kada se djecu čuvara uzdiže na viši položaj i oni postaju vladari. Posao čuvara nije samo uzeti štit i oružje i boriti se u ratu, od njih se pak traži da imaju ratne vještine, brzinu, okretnost, ali nadasve i znanje. Ali opet s druge strane ne može svatko biti čuvar jer za taj posao treba imati i prirodni dar. Tjelesne sposobnosti koje se traže od njih su sljedeće: moraju biti dobri u opažanju, okretni, jaki i hrabri. No, od njih se traže i duševne sposobnosti, kao što je odvažnost. Još jedna od karakteristika koja mora izaći na površinu kod čuvara je to da budu druželjubivi i obrambeni prema svojim prijateljima i sugrađanima, a oštri prema neprijateljima. "Čuvari moraju biti poput dobro odgojenog psa, obdarenog i nježnošću i žestinom" (Reale, 1990: 193). Nadalje, bitno je naglasiti da postoji veza između vladara i čuvara, iako svaki stalež ima svoj način obavljanja poslova. Naime, iz staleža čuvara se izvlače najbolji od najboljih i stavljaju se na poziciju vladara, iako,.... karakteri ove vrste skloni su žešćini i agresivnosti" (Guthrie, 2001:422).

3.3.Proizvoditelji

Što se tiče ovog najnižeg staleža u državi, Platon se ne osvrće puno na njega, kao što je to slučaj sa vladarima i čuvarima. No, u treći stalež, kao što i sam naziv kaže su radnici koji izrađuju ili tvore neki proizvod. Tu spadaju zemljoradnici, koji državu upotpunjuju svojim plodovima, zatim raznorazni obrtnici, novčari koji imaju brigu i odgovornost oko novca, te svi ostali proizvođači u državi. Za razliku od čuvara, proizvođači imaju pravo na kuće, imanja ili neki drugi oblik privatnog vlasništva. No, unatoč toj prednosti nad čuvarima, od njih se traži ravnopravnost i umjerenost. Na umjerenost se konkretnije misli na omjer bogatstva i siromaštva. „Za prvu skupinu građana nije bilo potrebno posebno obrazovanje, zbog činjenice da se uobičajena zanimanja mogu lako naučiti“ (Reale, 1990: 193). Dakle, važno je da dječaci i djevojčice od malih nogu kroz igru i zabavu stvore ljubav prema svom budućem poslu. Ali treba biti oprezan i sa takvom vrstom obrazovanja, jer djecu treba navoditi samo onim putem koji je zakonski ispravan. Iako se umjerenost najvećim dijelom pripisuje proizvođačima, ipak je potrebno da se ona proteže kroz sve hijerarhijske oblike jer na taj način se stvara sklad među građanima. Tako će proizvođači imati harmoničan i skladan odnos s najvišim slojem i obrnuto.

ZAKLJUČAK

Platonovo djelo *Država*, predstavljeno u ovom radu, bavi se pravednošću prikazanom kroz stvaranje idealne države koja je vođena filozofima, jer Platon smatra da oni jedini imaju tu sposobnost i mogućnost da dođu do znanja. Platon svoju državu izgrađuje tako da kori svoje sugovornike i opominje ih što je sve valjano, a što nevaljano u njihovim govorima. Osim svojih sugovornika, Platon kori i mnoge pjesnike i slikare poput Homera. Kao temelj svoje države stavlja pravednost, koju opisuje kako svaki čovjek mora obavljati svoj jedan posao, te se ne smije ni u kojem slučaju miješati u poslove drugih građana. Da bi svaki pojedinac države ostao pravedan potrebno je izbaciti neprimjerene pjesme i literaturu. Ponašanje pojedinca se preslikava na državu, odnosno drugim riječima, pojedinac svojim ispravnim djelovanjem stvara zdravu državu. Pravedan pojedinac čini pravednu državu. Sa pojedinca i države se prelazi na raspodjelu poslova u državi, odnosno na tri staleža države. Platon je državu raspodijelio prema tri djela duše: razumni, voljni i požudni. Tako će u državi krepost razuma nositi filozofi, čuvari će biti obdareni hrabrošću, odnosno voljom da brane i štite državu, ali i svoje sugrađane. Požudni dio duše se izjednačava sa proizvođačima jer im i pripada krepost umjerenosti. Platon svoj oblik države naziva idealnom državom, a takav oblik bi pripao tadašnjoj aristokraciji ili pak kraljevstvu. Neki pak autori (interpreti) kasnije tvrde kako takav oblik države pripada Utopiji. Platon iznosi svoj nacrt države, a da je pritom svjestan da postoji mogućnost da se takva država neće nikada ostvariti ili da će propasti. Sve što ima svoj vremenski početak će jednoga dana doživjeti i svoj kraj, a do tog kraja će državu dovesti jedino i isključivo nepravedni pojedinci i njihovo neispravno djelovanje.

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je prikazati teme i sadržaj Platonovog dijaloga *Država* koji je njegov najpoznatiji rad. U *Državi* Platon raspravlja o pravednosti i nepravednosti uzimajući državu kao uvećanog pojedinca. Temeljna krepost koja je prožeta ovom državom je pravednost, a zatim mudrost, hrabrost i umjerenost. Platon naglašava kako je važno da u državi svatko radi svoj posao za koji je zadužen, te da se ne miješa u tuđe poslove. Hijerarhijska društvena struktura države se dijeli na filozofe kao najmudrije u državi i vođe ostalih građana, zatim na čuvare, koji su odgojeni u posebnim uvjetima, a njihov glavni zadatak je čuvati svoje građane i pokoriti neprijatelje. Kao treći stalež se postavljaju proizvođači, odnosno obrtnici i zemljoradnici. Platonova država će biti održiva jedino ako pojedinac bude istinski i pravedno povezan sa svojim sugrađanima i sa državom.

Ključne riječi: Platon, država, pravednost, hijerarhija, vladar, čuvari, proizvođači, pojedinac, mudrost, hrabrost, umjerenost

SUMMARY

The aim of this paper is to present the topics and content of Plato's dialogue *The Republic*, which is his most famous work. In *The Republic*, Plato discusses justice and injustice by taking the state as an enlarged individual. The fundamental virtue permeated by this state is justice, followed by wisdom, courage, and moderation. Plato emphasizes how important it is for everyone in the state to do their job for which they are in charge, and not to interfere in other people's business. The hierarchical social structure of the state is divided into philosophers as the wisest in the state and leaders of other citizens, then into guards, who are brought up in special conditions, and their main task is to protect their citizens and subdue enemies. Producers, ie craftsmen and farmers, are appointed as the third class. Plato's state will be sustainable only if the individual is truly and justly connected with his fellow citizens and with the state.

Keywords: Plato, state, justice, hierarchy, ruler, guardians, producers, individual, wisdom, courage, moderation

LITERATURA

Delija Treščec, N. 2005. *Platonova kritika umjetnosti*. Zagreb, Naklada Jurčić.

Guthrie, W. K. C. 2007. Povijest grčke filozofije, knjiga IV. – Platon: *Čovjek i njegovi dijalozi: Ranije doba*, 263-315. Zagreb, Naklada Jurčić d.o.o.

Kokić, T. 2015. *Pregled antičke filozofije*. Zagreb, Naklada Breza.

Platon, 1983 . *Država*. Beograd, BIGZ.

Reale, G. 1990 . *A History of Ancient Philosophy: II. Plato and Aristotle* (SUNY Series in Philosophy), 189-223. New York, State University of New York Press.

Strauss L. 2004 . *Grad & čovjek*. Zagreb, Izdanja Antibarbarus.

Strauss, L. 2006 . »PLATON«. U: Strauss, L. ; Cropsey, J. (ur.), *Povijest političke filozofije*, str. 13.-55., Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga.

Zeller, E. 1969 . *Outlines of the History of Greek Philosophy*. 13. Edition, revised. New York, Meridian Books, Inc.